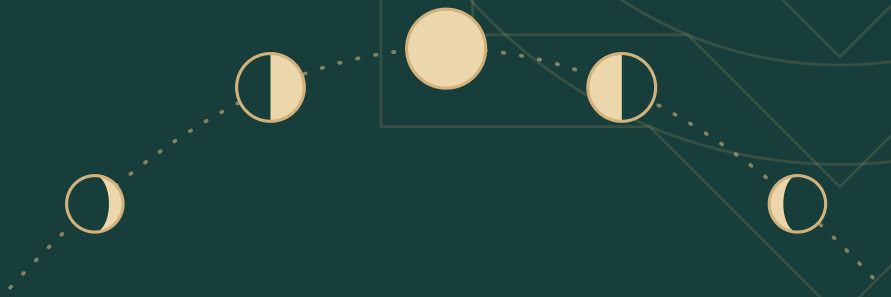
IMAM IBNUL XHEVZI

Stinët *e jetës*

Pesë periudhat e jetës së njeriut

تنبيه النائم الغمر على مواسم العمر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

IMAM IBNUL XHEVZI

Stinët e jetës

Pesë periudhat e jetës së njeriut

تنبيه النائم الغمر على مواسم العمر

TITULLI ORIGJINAL

PËRMBAJTJA

Hyrje 5

Periudhat e jetës së njeriut 7

KAPITULLI I PARË
Fëmijëria 9

KAPITULLI I DYTË
Rinia 14

KAPITULLI I TRETË
Mosha e pjekurisë 22

KAPITULLI I KATËRT
Pleqëria 27

KAPITULLI I PESTË
Pleqëria e thellë 33

Përmbyllja 38

HYRJE

Jeta – një varg mundësish

Falënderimi i takon Allahut, i Cili e bëri jetën e njeriut një varg mundësish të çmuara, në të cilat fiton ai që u përmbahet urdhrave të Tij, ndërsa humbet ai që i shpërdoron dhe i lë pas dore.

Jeta na është dhënë për të arritur synimet e larta dhe për të përmirësuar mangësitë tona. Ajo është një mundësi për fitime të mëdha për atë që di ta shfrytëzojë, por bëhet shkak shkatërrimi për atë që e kalon në mëkate dhe shthurje.

Një vepër e mirë shpërblehet dhjetëfish, deri në shtatëqindfish, madje edhe më shumë, ndërsa një mëkat mund ta largojë

njeriun nga rruga e drejtë dhe ta kthejë në një gjendje të mjerueshme.

Me këtë jetë kaq të shkurtër, njeriu mund të fitojë përjetësinë në Xhenet, një jetë të pasosur që nuk merr fund kurrë, ndërsa ai që e shpërdoron jetën e tij përfundon në humbje.

Prandaj, njeriu i mençur duhet ta njohë vlerën e jetës së vet dhe të mendojë me kujdes për atë që është në dobi të tij. Ai duhet t'i shfrytëzojë mundësitë që, po t'i humbasë, nuk mund t'i rikthejë më, sepse ndonjëherë shpërdorimi i një mundësie mund të bëhet shkak i shkatërrimit të tij.

PESË PERIUDHAT

Periudhat e jetës së njeriut

Dije, Allahu të dhëntë sukses, se jeta e njeriut ndahet në pesë periudha kryesore:

- **Periudha e parë:** nga lindja deri në arritjen e pubertetit, që zakonisht llogaritet deri në moshën pesëmbëdhjetë vjeç.
- **Periudha e dytë:** nga arritja e pubertetit deri në përfundimin e rinisë, përkatësisht deri në moshën tridhjetë e pesë vjeç. Kjo është periudha e rinisë.
- **Periudha e tretë:** nga mosha tridhjetë e pesë deri në moshën pesëdhjetë vjeç. Kjo është periudha e pjekurisë së plotë, ndonëse ky emërtim mund të përdoret edhe për moshat më të hershme.
- **Periudha e katërt:** nga mosha pesëdhjetë deri në moshën shtatëdhjetë vjeç. Kjo është periudha e pleqërisë.

- **Periudha e pestë:** nga mosha shtatëdhjetë vjeç deri në fund të jetës. Kjo është periudha e pleqërisë së thellë dhe e dobësimit të fuqive të njeriut.

Megjithatë, këto periudha nuk janë të njëjta për të gjithë njerëzit. Ato mund të fillojnë më herët ose më vonë, në varësi të gjendjes dhe zhvillimit të secilit. Prandaj, do t'i trajtojmë këto pesë periudha në pesë kapituj të veçantë.

01

KAPITULLI I PARË

Fëmijëria

Koha e mbjelljes së farës

0 – 15 VJEÇ

Dije se kjo periudhë e jetës lidhet kryesisht me përgjegjësinë e prindërve. Janë ata që kujdesen për rritjen dhe edukimin e fëmijës, ia mësojnë gjërat e dobishme dhe e udhëzojnë drejt asaj që është në të mirën e tij.

Prandaj, prindërit nuk duhet të tregohen të pakujdesshëm në edukimin dhe mësimin e fëmijës, sepse dituria dhe edukata që fitohen në fëmijëri janë si gdhendja në gur: ato lënë gjurmë të thella dhe janë të qëndrueshme.

Aliu, Allahu qoftë i kënaqur me të, duke e shpjeguar fjalën e Allahut të Lartësuar: "Ruani veten dhe familjet tuaja nga zjarri" (Et-Tahrim, 6), ka thënë: "Mësojini dhe edukojini ata."

Prindërit duhet t'ia mësojnë fëmijës pastërtinë, abdesin dhe namazin. Kur ai të arrijë moshën nëntëvjeçare, sipas autorit, duhet të marrin masa disiplinuese nëse e lë namazin.

Gjithashtu, duhet ta ndihmojnë të mësojë Kuranin përmendsh, t'ia mësojnë hadithet e Profetit ﷺ dhe ta udhëzojnë drejt diturive që është në gjendje t'i kuptojë.

Ata duhet t'ia bëjnë të qartë shëmtinë e sjelljeve të këqija dhe ta nxitin vazhdimisht drejt virtyteve të larta dhe moralit fisnik.

Prindërit nuk duhet të lodhen duke e mësuar dhe duke e edukuar fëmijën, gjithmonë duke marrë parasysh moshën dhe aftësitë e tij, sepse kjo është koha e mbjelljes së farës, frytet e së cilës do të korren më vonë.

Një poet ka thënë:

- *Mos e lër pas dore edukimin e fëmijës,*
- *edhe nëse ai ankohet nga mundi dhe lodhja.*
- *Ndërsa të moshuarin lëre në gjendjen e tij,*
- *sepse mosha e madhe e bën më të vështirë ndryshimin e zakoneve.*

Një poet tjetër ka thënë:

- *Degët e njoma drejtohen kur përpiqesh t'i drejtosh,*
- *ndërsa druri i tharë nuk përkulet lehtë.*
- *Edukimi i dhënë në fëmijëri mund të sjellë dobi me kalimin e kohës,*
- *ndërsa edukimi në pleqëri nuk jep të njëjtin fryt.*

Tregohet se Abdulmelik ibn Mervani e donte shumë djalin e tij, Velidin, por nga dashuria e madhe që kishte për të, nuk kujdesej sa duhej për edukimin e tij. Si pasojë, Velidi u rrit duke bërë gabime në të folur. Atëherë Abdulmeliku tha: "Dashuria jonë e tepruar e dëmtoi Velidin."

Zgjuarsia dhe aftësia për të dalluar të mirën që në fëmijëri

Ndonjëherë Allahu i dhuron një fëmije zgjuarsi dhe aftësi të veçantë për të gjykuar që në moshë të hershme, duke e bërë të aftë të zgjedhë vetë atë që është e drejtë. Allahu i Lartësuar thotë:

> *Ne ia dhamë Ibrahimit aftësinë për të gjykuar drejt që më parë.*
>
> EL-ENBIJA, 51

Në disa shpjegime të Kuranit përmendet se Ibrahimi, alejhi selam, ishte vetëm tre vjeç kur tha fjalët e njohura lidhur me yllin, hënën dhe diellin, derisa përfundimisht deklaroi:

> *Unë e kthej fytyrën time nga Ai që i ka krijuar qiejt dhe Tokën.*
>
> EL-EN'AM, 79

Shenjat e zgjuarsisë dhe të ambicies së fëmijës

Kur fëmija e kalon moshën pesëvjeçare, fillojnë të shfaqen më qartë aftësitë e tij për të kuptuar, pririja drejt së mirës, zgjedhjet e mençura dhe largimi nga gjërat e ulëta e të pahijshme. Po ashtu, te disa fëmijë mund të shfaqen edhe prirje të kundërta.

Tregohet se një ditë Omer ibn Hatabi, Allahu qoftë i kënaqur me të, kaloi pranë disa fëmijëve që po luanin. Kur e panë, të gjithë fëmijët u larguan nga respekti dhe frikërespekti që kishin për të, përveç Abdullah ibn Zubejrit, i cili qëndroi në vend. Omeri e pyeti: "Përse nuk u largove edhe ti?" Ai iu përgjigj:

“Rruga nuk është aq e ngushtë sa të kem nevojë të ta liroj, e as nuk kam bërë ndonjë faj që të kem frikë prej teje.”

Po ashtu, tregohet se një halif, ndërsa ndodhej në shtëpinë e një ministri, e pyeti djalin e tij: “Cila shtëpi është më e bukur, e jona apo e juaja?” Djali iu përgjigj: “Shtëpia jonë.” Halifi e pyeti: “Përse?” Ai tha: “Sepse ti ndodhesh në të.”

Zgjuarsia, pjekuria dhe lartësia ose dobësia e ambicies së një fëmije mund të dallohen edhe nga zgjedhjet që ai bën. Për shembull, kur fëmijët mblidhen për të luajtur, ai që ka ambicie të lartë thotë: “Kush dëshiron të jetë me mua?”, ndërsa ai që ka ambicie më të ulët thotë: “Me kë të bashkohem unë?”

Kështu, përmes zgjedhjeve dhe mënyrës së të menduarit, mund të kuptohet natyra e fëmijës dhe niveli i synimeve të tij. Kur ambicia e një fëmije është e lartë, ai i jep përparësi dijes dhe kërkimit të saj.

Kujdesi për të riun kur i afrohet pubertetit

Kur fëmija fillon t’i afrohet moshës së pjekurisë seksuale, babai duhet të kujdeset për nevojat e tij dhe, sipas autorit, të mendojë për martesën e tij kur ekziston mundësia. Në lidhje me këtë është transmetuar një hadith:

> “Kujtdo që i arrin fëmija moshën e martesës dhe ka mundësi ta martojë, por nuk e bën këtë, e pastaj fëmija bie në mëkat, përgjegjësia për atë mëkat bie mbi të dy.

Është për t’u habitur se si një prind nuk e kujton gjendjen e vet kur ishte në moshën e adoleshencës, vështirësitë që përjetoi dhe sprovat me të cilat u përball pas arritjes së pubertetit.

Madje, nëse vetë prindi ka rënë ndonjëherë në ndonjë gabim gjatë asaj moshe, ai duhet ta kuptojë se edhe fëmija i tij mund të përballet me të njëjtat sprova.

Ibrahim el-Harbi ka thënë: "Një nga shkaqet kryesore të prishjes së fëmijëve është ndikimi i keq që ata ushtrojnë mbi njëri-tjetrin."

Megjithatë, janë të paktë ata që i japin përparësi kërkimit të diturisë para martesës dhe e mësojnë veten me durim e vetëpërmbajtje. Për shembull, imam Ahmed ibn Hanbeli, Allahu e mëshiroftë, nuk u martua deri pasi kishte kaluar moshën dyzetvjeçare.

02

KAPITULLI I DYTË

Rinia

Periudha më e çmuar e jetës

15 – 35 VJEÇ

Kjo periudhë fillon me arritjen e pubertetit dhe vazhdon deri në përfundimin e rinisë. Ajo është periudha më e rëndësishme e jetës, sepse pikërisht në këtë moshë zhvillohet lufta më e madhe e njeriut kundër vetvetes, dëshirave të tij dhe tundimeve të shejtanit.

Ai që arrin ta ruajë veten gjatë kësaj periudhe fiton afërsinë me Allahun e Lartësuar, ndërsa ai që e shpërdoron atë rrezikon të pësojë një humbje të madhe.

Durimi përballë mëkateve dhe përmbajtja nga dëshirat e ndaluara janë virtyte për të cilat Allahu i lavdëron durimtarët, ashtu siç e lavdëroi Jusufin, alejhi selam, për qëndresën e tij përballë tundimit. Sepse, po të kishte rënë në mëkat, a do ta kishte fituar ai atë pozitë të lartë?

Profeti ﷺ ka thënë:

> “ Zoti yt habitet me të riun që nuk jepet pas dëshirave të shfrenuara.

Po ashtu, në një transmetim thuhet se Allahu i Lartësuar thotë:

> O i ri që i ke braktisur dëshirat e tua për hirin Tim! Ti tek Unë je si disa prej engjëjve të Mi.

Përgjegjësia e njeriut pas arritjes së pubertetit

Çdo i ri duhet ta dijë se, që nga dita kur arrin moshën e pubertetit, mbi të bie përgjegjësia që ta njohë Allahun e Lartësuar përmes argumenteve dhe bindjes së vet, e jo thjesht duke ndjekur verbërisht të tjerët.

Për këtë i mjafton të meditojë rreth krijimit të vet, ndërtimit të trupit dhe rregullsisë së mahnitshme të organeve të tij. Kështu, ai do të kuptojë se një krijim kaq i përkryer dhe i rregullt nuk mund të ekzistojë pa një Krijues, ashtu siç një ndërtesë nuk mund të ngrihet pa një ndërtues.

Gjithashtu, ai duhet ta dijë se dy engjëj e shoqërojnë gjatë gjithë jetës, duke i shënuar veprat e tij dhe duke ia paraqitur ato Allahut të Lartësuar. Allahu thotë:

> *Vërtet, mbi ju ka rojtarë, shënues të nderuar, të cilët dinë gjithçka që bëni.*
>
> EL-INFITAR, 10–12

Muhamed ibn el-Fadl ka thënë:

> Ka dyzet vjet që nuk u kam diktuar engjëjve që shënojnë veprat e mia asnjë mëkat. E sikur ta kisha bërë këtë, do të më vinte turp prej tyre.

Prandaj, njeriu duhet të mendojë mirë se çfarë veprash po i ngrihen te Allahu. Nëse gabon dhe bie në mëkat, le ta korrigjojë gabimin me pendim të sinqertë dhe me përmirësimin e veprave të tij.

Ruajtja e shikimit dhe përmbajtja nga dëshirat

I riu duhet ta ruajë shikimin nga gjërat e ndaluara, sepse Allahu i Lartësuar thotë:

> *Thuaju besimtarëve që t'i ulin shikimet e tyre.*
>
> EN-NUR, 30

Në një transmetim thuhet:

> Shikimi i ndaluar është një shigjetë e helmuar prej shigjetave të shejtanit. Kush e braktis atë për të fituar kënaqësinë e Allahut, Allahu do t'i dhurojë një besim, ëmbëlsinë e të cilit do ta ndiejë në zemrën e tij.

Ai që mësohet ta ulë shikimin dhe ta ruajë atë nga harami do të shpëtojë nga shumë sprova.

Gjithashtu, njeriu duhet të jetë i kënaqur me një bashkëshorte dhe të mos jepet pas dëshirës së tepruar për gratë dhe kënaqësitë trupore, sepse kjo ia shpërqendron zemrën, ia dobëson fuqitë dhe e fut në një kërkim dëshirash që nuk kanë fund.

Njëri prej të parëve të devotshëm i thoshte vetes:

> Nuk ke tjetër përveç kësaj cope buke dhe kësaj gruaje. Nëse dëshiron, duro; e nëse jo, atëherë vdis!

Me këto fjalë, ai e mësonte veten të kënaqej me atë që kishte dhe të mos bëhej rob i dëshirave të pafundme.

Vlera e rinisë dhe pendimi për kohën e humbur

Shumë njerëz të devotshëm, kur arrinin moshën e pleqërisë, ndienin keqardhje të thellë për mundësitë që kishin humbur gjatë rinisë. Ata qanin kur kujtonin se sa shumë kishin shpërdoruar nga ajo periudhë e çmuar.

Prandaj, ai që e di se një ditë do të dobësohet dhe nuk do të mund të qëndrojë gjatë në namaz, le të falet sa më shumë tani. Dhe ai që e di se një ditë nuk do të ketë fuqi për të agjëruar, le ta shfrytëzojë shëndetin dhe rininë e tij për agjërim.

Njerëzit, në këtë aspekt, ndahen në tri kategori:

1. Ata që e fillojnë jetën me vepra të mira dhe vazhdojnë në to. Këta janë njerëzit e fituar.
2. Ata që i përziejnë veprat e mira me mangësi dhe pakujdesi. Këta janë njerëzit që pësojnë humbje.
3. Ata që e kalojnë jetën në shpërdorim dhe mëkate. Këta janë njerëzit që e çojnë veten drejt shkatërrimit.

Prandaj, i riu duhet ta shikojë me kujdes gjendjen e vet dhe të pyesë se cilës prej këtyre kategorive i përket, sepse asnjë periudhë tjetër e jetës nuk është e barabartë me rininë. Ai duhet ta kuptojë vlerën e jashtëzakonshme të kësaj pasurie që zotëron dhe shpërblimin e madh që mund të fitojë përmes saj.

Prandaj, durim, durim!

Nëse një njeri përpiqet të arrijë një qëllim dhe për këtë duron duke hequr dorë nga martesa, edhe pse është i ri dhe ka dëshira të forta, njerëzit e lavdërojnë për vendosmërinë e tij. Atëherë, aq më tepër duhet të durojë i riu për hir të Allahut, që në botën tjetër t'i thuhet:

> *Kjo është dita juaj!*
> EL-ENBIJA, 103

Rreziku i mëkateve gjatë rinisë

I riu duhet të ruhet veçanërisht nga mëkatet gjatë kësaj periudhe, sepse ato janë si një e metë e shëmtuar në një mall të bukur dhe të çmuar.

Ai që ka rënë në mëkat gjatë rinisë, le të mendojë: *Ku është sot kënaqësia e atij mëkati? Çfarë ka mbetur prej saj, përveç keqardhjes dhe pendimit?*

Sa herë që e kujton atë gabim, zemra i mbushet me dhimbje. Kështu, vetë kujtimi i mëkatit shndërrohet në një lloj ndëshkimi për të.

Ai që e gris petkun e devotshmërisë me mëkate e humb bukurinë dhe vlerën e tij, ashtu si një rrobë e grisur që nuk vlerësohet më si më parë.

Xhunejdi, Allahu e mëshiroftë, ka thënë:

> Sikur një rob ta adhuronte Allahun për një mijë vjet, e pastaj të largohej prej Tij qoftë edhe për një çast, ajo që do të

humbiste në atë çast do të ishte më e madhe sesa ajo që kishte fituar.

Njëri prej të parëve të devotshëm thoshte:

> Do të dëshiroja të më ishin prerë të dyja duart, vetëm që Allahu të m'i falte mëkatet e rinisë.

Rinia është një pasuri që nuk kthehet më

Autori, Allahu e mëshiroftë, thotë: Një ditë, gjatë një ligjërate këshilluese, thashë:

> O i ri! Ti je si një udhëtar që po kalon nëpër një shkretëtirë të gjerë, duke mbajtur me vete gurë të çmuar dhe xhevahire me vlerë të jashtëzakonshme. Ti dëshiron të arrish në një vend ku do të shpërblehesh për pasurinë që ke sjellë.
>
> Prandaj, ki kujdes që gjatë rrugës të mos të dalin përpara mashtruesit e dëshirave, të cilët mund të t'i blejnë thesaret e tua për një çmim qesharak. Sepse, kur të mbërrish në vendin e shpërblimit dhe t'i shohësh ata që kanë fituar, do të të copëtohet zemra nga keqardhja. Do të qash me dëshpërim dhe do të thuash:

﴿يَا حَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِي جَنبِ اللَّهِ﴾

Mjerë unë për atë që kam lënë mangët ndaj Allahut!

EZ-ZUMER, 56

Por atëherë do të jetë tepër vonë, sepse keqardhja nuk e kthen më atë që ka kaluar.

Vargje poetike mbi vlerën e rinisë

Autori vazhdon: Në lidhje me këtë kuptim, kam thurur edhe këto vargje:

- *Rinia është një periudhë sprovash edhe për atë që ndjek udhëzimin, ndërsa për të paditurin kryeneç mund të bëhet shkak humbjeje dhe devijimi.*
- *Ai që i braktis mëkatet kur flokët i janë zbardhur nuk është i barabartë me atë që i braktis ato kur flokët i ka ende të zinj.*
- *Prandaj, gëzohu kur lufton kundër dëshirave të vetes dhe qëndron me durim.*
- *O miku im, kur të të thërrasin dëshirat drejt argëtimit të ndaluar, thuaju: "O zjarr i epsheve, shuaju!"*
- *Përpiqu ta fitosh lavdërimin që Jusufi e meritoi për durimin e tij dhe ruaju nga nxitimi që e çoi Ademin në gabim.*
- *Sikur Allahu të mos e kishte zgjedhur dhe falur atë, gabimi do të kishte qenë një njollë e rëndë, që do t'i sillte pikëllim të thellë.*
- *Prandaj, mposhti dëshirat me durim të bukur dhe vazhdo të agjërosh, sepse agjërimi i gjatë i zbut dhe i dobëson ato, ashtu si lima që e gërryen hekurin.*
- *Uli shikimet nga ajo që Allahu e ka ndaluar dhe kënaqu me atë që e ke fituar në mënyrë të lejuar, që nesër të jesh prej atyre që lavdërohen.*
- *Lëri pas dëshirat e shfrenuara të rinisë, sepse Allahu e lavdëron atë që duron.*
- *"O shpirti im! Kjo është koha jote e artë, prandaj pajisu me vepra të mira!"*

- *Durimi përballë dëshirave të ndaluara është pjesë e pendimit dhe e kthimit tek Allahu.*
- *Prandaj, qëndro i palëkundur dhe mos iu dorëzo dëshirave që vazhdimisht përpiqen të të mposhtin.*
- *Atje, në botën tjetër, do të lavdërohesh për çdo dëshirë të ndaluar nga e cila ke hequr dorë.*
- *O ti që kërkon lumturinë! Duke e mposhtur epshin, do të fitosh jetën më të mirë dhe lumturinë e vërtetë.*
- *Nëse dëshiron të arrish nderin dhe lavdinë më të lartë, atëherë përgatitu për rrugën e gjatë dhe të vështirë që të pret.*

03

KAPITULLI I TRETË

Mosha e pjekurisë

Kur thinjat fillojnë ta paralajmërojnë njeriun për kalimin e jetës

35 – 50 VJEÇ

Në këtë periudhë të jetës, njeriu ruan ende diçka nga fuqia dhe gjallëria e rinisë. Shpirti i tij vazhdon të ketë prirje drejt dëshirave dhe kënaqësive të kësaj bote.

Prandaj, edhe në këtë moshë, lufta kundër dëshirave të vetes mbetet një përpjekje e çmuar dhe e lavdërueshme, ndonëse thinjat që fillojnë të shfaqen e zgjojnë njeriun nga pakujdesia dhe ia prishin qetësinë e argëtimeve të dikurshme.

Njeriut në këtë moshë duhet t'i mjaftojë drita e thinjave, të cilat tashmë ia kanë ndriçuar rrugën e largimit nga kjo botë. Ato janë një paralajmërim i heshtur se koha po kalon dhe se udhëtimi drejt botës tjetër po afrohet.

Prandaj, ai duhet ta shfrytëzojë atë fuqi që i ka mbetur për ta luftuar prirjen e shpirtit drejt dëshirave të ndaluara. Kështu do të fitojë shpërblim, ndonëse jo të njëjtë me atë të të riut që përballet me dëshirat në kulmin e fuqisë së tyre.

Në këtë kuptim, imam Shafiu, Allahu e mëshiroftë, ka thënë lidhur me atë që kryen marrëdhënie bashkëshortore me gruan gjatë menstruacioneve:

> Nëse kjo ndodh në fillim të periudhës së menstruacioneve, ai duhet të japë një dinar; ndërsa nëse ndodh në fund të saj, gjysmë dinari.

Këtë dallim ai e ka shpjeguar me faktin se në fillim të menstruacioneve burri është ende pranë kohës kur ka pasur marrëdhënie bashkëshortore, prandaj ka më pak arsye për t'u justifikuar; ndërsa në fund të asaj periudhe, duke qenë se ka kaluar më shumë kohë pa marrëdhënie, rrethana e tij merret më shumë parasysh dhe detyrimi lehtësohet.

Thinjat janë dritë që ndriçojnë rrugën drejt botës tjetër

Autori, Allahu e mëshiroftë, thotë: Në lidhje me këtë kuptim, kam thurur këto vargje:

- *I pashë thinjat si një dritë që u shfaq papritur, duke ndriçuar rrugët përpara meje dhe duke më treguar drejtimin që duhet të ndjek.*
- *E kuptova se gjallëria dhe bukuria e rinisë nuk kishin qenë tjetër veçse një pasuri e dhënë përkohësisht, derisa erdhi Ai që ma kishte huazuar dhe e mori përsëri.*
- *Thinjat më erdhën si një këshillues i sinqertë, si një paralajmërues që, me bardhësinë e tyre, më bëri ta kuptoj se çështja e jetës është shumë më serioze sesa kisha menduar.*
- *Lëri tani rrëfimet e rinisë, kujtimet e vendeve të dashurisë, të Ramës, Gaurit e Nexhdit, dhe përpiqu të fitosh lumturinë e vërtetë.*

- *Lëri pas edhe rrëfimet për Lejlën, Nu'mën, Mesa'in, Kulthumin e Da'din, dhe mos e mbaj më zemrën të lidhur pas kujtimeve të dashurive të dikurshme.*
- *Pajisu me furnizimin që të duhet për dimrin e jetës, sepse pranvera tashmë ka kaluar, ndërsa ti i shpërdorove ditët e saj pa i mbledhur lulet dhe frytet që duhej.*
- *Qëndro në derën e Mëshiruesit tënd, duke kërkuar faljen e Tij, sepse Ai nuk pushon së mëshiruari robërit që i drejtohen me pendim.*

Kur rinia largohet dhe thinjat marrin vendin e saj

Autori, Allahu e mëshiroftë, ka thurur edhe këto vargje:

- *Jetove për shumë kohë nën hijen e rinisë, kur ajo ishte ende e shtrirë mbi ty, kur trupi yt ishte si një degë e njomë që lëkundej plot gjallëri dhe kur ditët kalonin me lehtësi e kënaqësi.*
- *Por pastaj erdhën thinjat me ushtritë e tyre, si luanë të fuqishëm që dalin nga pylli, dhe bardhësia e tyre i dëboi flokët e zinj.*
- *Dikur jetoje në errësirën e pakujdesisë, derisa agimi i thinjave filloi të ndriçonte mbi kokën tënde dhe e largoi natën e rinisë.*
- *Dega e njomë e jetës sate dikur lëkundej me bukuri dhe freski, por tani, pasi e humbi gjelbërimin, ka filluar të thahet e të bëhet dru.*
- *Vdekja po të afrohet, prandaj përgatitu për takimin me të. Jeta është e shkurtër dhe hapat e udhëtimit të saj janë të numëruar.*
- *Pa dyshim, do të vijë ai që do të të zgjojë papritur nga qetësia e kësaj bote dhe do të të detyrojë ta lësh atë, sepse dera e qëndrimit të përhershëm këtu është e mbyllur.*

- *Përgatitu të largohesh nga gjithçka që do të lësh pas, sepse një ditë trupi yt do të mbetet nën dhe, ku kalbja do ta shpërbëjë dhe krimbat do ta brejnë.*
- *Po, dheu do t'i zhdukë bukuritë e tij, derisa të mos dallohet më as bardhësia e as nxirja, as bukuria e as pamja që dikur të bënte krenar.*
- *E megjithatë, veshi vazhdon të jetë i shurdhër ndaj këshillave, padituria mbetet si një sëpatë që shkatërron, ndërsa zemra është ngurtësuar si një shkëmb.*

Keqardhja për ditët që nuk kthehen më

Autori, Allahu e mëshiroftë, ka thënë gjithashtu:

- *Ah, sikur të ktheheshin edhe një herë ditët që më kanë kaluar!*
- *Ah, sikur t'i shihja përsëri yjet e atyre netëve duke ndriçuar mbi mua!*
- *Sa herë që i kujtoj kohët e shkuara, më përtërihet një pikëllim aq i thellë, sa më duket sikur më copëton kraharorin.*
- *Çfarë ndodhi me ata diej që tani po perëndojnë, ndërkohë që dikur i shihja vazhdimisht duke lindur e duke ndriçuar?*
- *Rinia ishte një kohë plot gjallëri, argëtime dhe kënaqësi të çuditshme. Por sa shpejt mbaroi! Sa shpejt u shkëputa prej saj, si një foshnjë që ndahet nga gjiri i nënës!*

- *Prandaj, nxito ta shfrytëzosh atë pjesë të jetës që të ka mbetur dhe përpiqu ta kompensosh atë që ke humbur në të kaluarën. Ndoshta ditët që të kanë mbetur do të bëhen shkak i shpëtimit tënd.*
- *Ah, sa e madhe është keqardhja ime për kohën që ka kaluar!*
- *Sa shumë më dhemb zemra për ato ditë që ikën dhe u tretën pa u shfrytëzuar ashtu siç duhej!*

04

KAPITULLI I KATËRT

Pleqëria

Kur thinjat bëhen dëshmitare të veprave të njeriut

50 – 70 VJEÇ

Në fillimet e pleqërisë, njeriu mund të ruajë ende diçka nga dëshirat dhe prirjet e rinisë. Prandaj, ai shpërblehet për durimin dhe përmbajtjen e tij, në varësi të përpjekjes që bën për t'u larguar nga mëkatet.

Por, sa më shumë që përparon mosha, aq më tepër dobësohen dëshirat trupore, derisa njeriu mund të arrijë në një gjendje kur nuk ka më prirje të forta për të kryer mëkate. Në lidhje me këtë, një poet ka thënë:

- *Mëkati të braktisi ty, prandaj edhe ti e braktise atë, ndonëse dëshira për të mund të ketë mbetur ende në zemrën tënde.*
- *Falënderimi i takon Allahut që të largoi prej atij mëkati, e jo ty për braktisjen e tij.*

Kuptimi është se njeriu nuk duhet ta konsiderojë gjithmonë largimin nga mëkati si dëshmi të devotshmërisë së tij, sepse ndonjëherë ai largohet prej tij thjesht ngaqë nuk ka më fuqinë ose mundësinë për ta kryer. Vlera e vërtetë e përmbajtjes

shfaqet kur njeriu ka mundësi të mëkatojë, por e braktis mëkatin për hir të Allahut.

Prandaj, kur një i moshuar e kryen me vetëdije një mëkat, ndonëse dëshirat që e shtyjnë drejt tij janë dobësuar, kjo është shenjë e një kundërshtimi edhe më të rëndë ndaj urdhrave të Allahut. Për këtë arsye, nga Profeti ﷺ është transmetuar:

> “ Njeriu më i urryer tek Allahu është plaku që kryen imoralitet.

Madje, disa njerëz, sikur të dëshironin ta shfaqnin haptazi kundërshtimin ndaj dispozitave fetare, vazhdojnë të bëjnë gjëra të ndaluara edhe në pleqëri, si për shembull burri i moshuar që mban unazë prej ari.

Mjerë ai njeri të cilin thinjat nuk e ndalojnë nga të metat dhe mëkatet e tij! Kjo nuk dëshmon tjetër veçse për një mangësi në besimin e tij.

Dituria është përgjegjësi, jo mburojë ndaj llogaridhënies

Ndonjëherë, një dijetar i moshuar mund të mendojë: “Dituria ime do të më mbrojë dhe do të ndërmjetësojë për mua.” Por ai harron se dituria që zotëron mund të bëhet argument kundër tij, nëse nuk vepron sipas saj.

Tregohet se njëri prej mësuesve tanë është parë në ëndërr pas vdekjes së tij. E pyetën: “Si veproi Allahu me ty?” Ai u përgjigj: “Më fali, por u largua prej meje.” E pyetën me habi: “Të fali dhe njëkohësisht u largua prej teje?!” Ai tha: “Po. Kështu ndodhi

edhe me një grup dijetarësh që nuk vepruan sipas diturisë së tyre."

Autori vazhdon: Kam parë gjithashtu në ëndërr njërin prej mësuesve tanë, i cili gjatë jetës kishte qenë i pakujdesshëm ndaj detyrimeve të tij. E pashë të zhveshur, ndërsa në gjoksin e tij ishin kapur tre qenushë të vegjël që thithnin prej tij.

Po ashtu, tregohet se Jahja ibn Ekthemi është parë në ëndërr pas vdekjes së tij. Kur e pyetën: "Si veproi Allahu me ty?", ai u përgjigj: "Më tha: 'O plak i keq!'" Një rrëfim i ngjashëm përmendet edhe për Mensur ibn Ammarin.

Këto rrëfime autori i sjell si paralajmërim për ata që zotërojnë dituri, por nuk e zbatojnë atë në jetën e tyre.

Përgjegjësia e dijetarit është më e madhe

Fudajl ibn Ijadi, Allahu e mëshiroftë, ka thënë:

> Të padituritit i falen shtatëdhjetë mëkate përpara se dijetarit t'i falet një mëkat i vetëm.

Allahu i Lartësuar thotë:

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

Thuaj: A janë të barabartë ata që dinë dhe ata që nuk dinë?

EZ-ZUMER, 9

Ebu Derda, Allahu qoftë i kënaqur me të, ka thënë:

> Mjerë ai që vepron pa dituri, një herë! Por mjerë ai që ka dituri dhe nuk vepron sipas saj, shtatë herë!

Ai gjithashtu ka thënë:

> Ajo prej së cilës frikësohem më së shumti është që të më thuhet: 'A ke vepruar?' Nëse përgjigjem: 'Jo', do të më thuhet: 'Por ti e ke ditur!' E nëse përgjigjem: 'Po', atëherë nuk do të mbetet asnjë ajet që urdhëron ose ndalon diçka, pa u marrë në pyetje për mënyrën se si kam vepruar ndaj tij.

Kështu, sa më shumë dituri të ketë njeriu, aq më e madhe bëhet përgjegjësia e tij për ta zbatuar atë.

Thinjat që na zgjojnë nga pakujdesia

Autori, Allahu e mëshiroftë, thotë: Në lidhje me thinjat dhe afrimin e fundit të jetës, kam thurur këto vargje:

- *U mashtruam nga rinia që na ishte dhënë vetëm përkohësisht, derisa thinjat erdhën dhe na zgjuan nga dehja e pakujdesisë.*
- *Bardhësia e flokëve na e ndriçoi rrugën e udhëzimit, ndërsa ne filluam të ndienim keqardhje për vitet që i kaluam pa përmbajtje e pa kujdes.*
- *Ah, sa keq më vjen për jetën që shkoi! Kënaqësitë e saj u zhdukën, ndërsa pas tyre mbetën gjurmët e shëmtuara të gabimeve dhe turpi i mëkateve.*
- *Sot qajmë për atë që kemi bërë dje. Por sa shumë kemi humbur dhe sa herë kemi rënë në gabime!*
- *Tani nuk na mbetet tjetër veçse pikëllimi, frika, përulja dhe vajtimi para Allahut, me zemra të thyera nga pendimi.*
- *Ejani të qajmë për gabimet që kemi bërë dhe të ngrihemi në errësirën e natës, duke kërkuar falje prej Zotit tonë,*

- *sepse për fshirjen e mëkateve asgjë nuk është më e përshtatshme sesa pendimi i sinqertë, zemra e pikëlluar dhe lotët që rrjedhin nga keqardhja.*
- *O ti që e ke shpërdoruar jetën! Një ditë do ta kuptosh vërtetësinë e fjalëve të mia, kur të të vendosin në thellësinë e varrit, në një vend të shkretë e të heshtur.*
- *Atëherë, shokët dhe të dashurit e tu do të largohen, duke të lënë të vetëm në atë vend të zbrazët, ku do të të shoqërojë vetëm keqardhja për atë që ke bërë.*
- *Ndërkohë, ata që e shfrytëzuan jetën e tyre për mirësi do të kenë fituar shpërblimin e veprave të tyre, kurse ti do të mbetesh peng i dobësisë, përuljes dhe nevojës sate.*
- *Prandaj, ki kujdes që tani dhe përgatit furnizimin që do të të mjaftojë për udhëtimin drejt asaj bote.*
- *Shfrytëzoje edhe aromën e fundit të luleve të Nexhdit, sepse kur të kalojë kjo mbrëmje, nuk do të mbetet më asnjë aromë prej tyre.*

Me këto fjalë, poeti e krahason pjesën e mbetur të jetës me aromën e fundit të luleve, e cila duhet shijuar përpara se të zhduket përgjithmonë.

Sa e shëmtuar është pleqëria e shoqëruar me mëkate

Autori, Allahu e mëshiroftë, ka thurur edhe këto vargje:

- *Thinja dhe mëkate! Sa e shëmtuar është bashkimi i këtyre të dyjave!*
- *Fletët e veprave janë nxirë nga gabimet, ndërsa flokët mbi kokë janë zbardhur nga vitet.*

- *E megjithatë, njeriu vazhdon të kërkojë gjithnjë e më shumë argëtim e kënaqësi, ndërsa dobësia e trupit shtohet dhe fuqitë e të moshuarit treten dita-ditës.*
- *Kur një njeri me flokë të thinjur synon të kryejë një mëkat, gjendja e tij bëhet veçanërisht e qortueshme, sepse ai vazhdon të rendë pas kënaqësive që nuk i përshtaten më moshës dhe gjendjes së tij.*
- *Trupi i tij është dobësuar aq shumë, sa i ngjan një të sëmuri të cilit i kanë shteruar fuqitë. Dhe vërtet, një gjendje e tillë meriton të quhet sëmundje.*

05

KAPITULLI I PESTË

Pleqëria e thellë

Kur njeriu i afrohet fundit të udhëtimit të kësaj bote

MBI 70 VJEÇ

Në një transmetim thuhet:

> Ai që ka mbushur tetëdhjetë vjet është si një rob i Allahut në tokë.

Kur njeriu arrin moshën e pleqërisë së thellë, nuk i mbetet tjetër veçse të përpiqet ta kompensojë atë që ka lënë mangët gjatë jetës, të kërkojë falje prej Allahut, t'i drejtohet Atij me lutje dhe të bëjë aq vepra të mira sa ia lejojnë fuqitë.

Në këtë periudhë, çdo orë e mbetur është një pasuri e çmuar, që duhet shfrytëzuar për t'u përgatitur për largimin nga kjo botë, sepse jeta tashmë i është afruar fundit, ndërsa mundësitë për të vepruar bëhen gjithnjë e më të pakta.

Si e shfrytëzonin të devotshmit çdo çast të jetës

Tregohet se Serij es-Sekatiu nuk flinte, përveçse kur e mposhtte gjumi dhe nuk mund t'i rezistonte më.

Po ashtu, tregohet se disa njerëz hynë te Xhunejdi, Allahu e mëshiroftë, kur ai ishte në çastet e fundit të jetës. E gjetën duke falur namaz, duke u përkulur në ruku dhe duke bërë sexhde. Në një moment, ai u përpoq ta përkulte këmbën gjatë namazit, por nuk mundi, sepse fuqia e jetës kishte filluar t'i largohej prej saj.

Njëri prej të pranishmëve, i habitur nga përkushtimi i tij edhe në ato çaste, e pyeti: "Ç'është kjo që po bën?" Ai u përgjigj: "Këto janë mirësitë e Allahut, e Allahu është më i Madhi!"

Edhe në çastet kur jeta po i shuhej, zemra e tij vazhdonte të ishte e lidhur me adhurimin.

Koha është më e çmuar se çdo pasuri

Tregohet se Amir ibn Abdi Kajsi falte çdo ditë një mijë rekate namaz. Një ditë, një burrë e takoi dhe i tha: "Dëshiroj të flas pak me ty." Ai iu përgjigj: "Atëherë ndale diellin, që të kem kohë të bisedoj me ty!"

Me këto fjalë, ai donte t'i tregonte se koha po kalonte pandërprerë dhe se çdo çast që humbiste nuk mund të kthehej më.

Një herë tjetër, dikush kërkoi të bisedonte me të, e ai i tha: "Shpejto, sepse jam duke nxituar!" Burri e pyeti: "Për çfarë po nxiton?" Ai iu përgjigj: "Po nxitoj përpara se të më dalë shpirti!"

Sa e thellë ishte vetëdija e tyre për vlerën e kohës! Ata nuk e shihnin jetën si një varg ditësh që duhej t'i kalonin, por si një mundësi që duhej shfrytëzuar përpara se të mbyllej përgjithmonë.

Kur edhe nevojat e përditshme bëhen pengesë për adhurimin

Othman el-Bakilani ka thënë: "Gjëja që më pëlqen më së paku është koha e iftarit, sepse ushqimi më largon përkohësisht nga përmendja e Allahut."

Po ashtu, Davud et-Tai, Allahu e mëshiroftë, pinte ushqim të përgatitur nga buka e thërrmuar dhe e zbutur në lëng, në vend që ta hante bukën në mënyrën e zakonshme. Kur e pyetën për arsyen, ai u përgjigj: "Koha që kursej duke pirë këtë ushqim, në vend që ta përtyp bukën, më mjafton për të lexuar pesëdhjetë ajete nga Kurani."

Një grup njerëzish hynë një ditë për të vizituar një adhurues të devotshëm. Pasi qëndruan pak me të, i thanë: "Ndoshta të penguam nga ndonjë punë?" Ai u përgjigj: "Po, është e vërtetë. Isha duke lexuar Kuran dhe ju më ndërpretë."

Kush e njeh vlerën dhe madhështinë e jetës përpiqet ta shfrytëzojë çdo çast të saj.

Një tesbih që mbjell një pemë në Xhenet

Në një transmetim përmendet:

> Kush thotë 'SubhanAllahi ue bihamdihi' (I Lartësuar qoftë Allahu dhe Atij i takon falënderimi), për të mbillet një palmë në Xhenet.

Hasan el-Basriu, Allahu e mëshiroftë, ka thënë:

> Xheneti ka hapësira të gjera, ndërsa engjëjt mbjellin pemë në to. Ndonjëherë ata ndalen së mbjelli. Atëherë u thuhet:

‘Përse keni ndaluar?’ Ata përgjigjen: ‘Sepse shoku ynë ka ndërprerë veprat që na mundësojnë të mbjellim.’

Pas kësaj, Hasani u drejtohej njerëzve duke thënë: “Furnizojini ata me vepra, Allahu ju mëshiroftë!”

Me këtë, ai i nxiste besimtarët ta shtonin përmendjen e Allahut dhe veprat e mira, në mënyrë që të fitonin sa më shumë shpërblime në botën tjetër.

Sa shumë kohë humbet njeriu në biseda të padobishme!

Kemi parë shumë të moshuar që ndiejnë kënaqësi kur njerëzit mblidhen rreth tyre dhe kalojnë orë të tëra duke dëgjuar rrëfime e biseda që nuk u sjellin asnjë dobi, madje ndonjëherë edhe i dëmtojnë. Kështu, ditët e tyre kalojnë pa fituar asgjë me vlerë.

Sikur ta kuptonin vlerën e kohës, do ta dinin se edhe një tesbih i vetëm është më i dobishëm sesa orë të tëra bisedash të kota.

Një gjendje e tillë nuk buron nga gjë tjetër veçse nga pakujdesia ndaj botës tjetër, sepse, siç u përmend më parë, njeriu mund të fitojë shpërblim të madh vetëm me një përmendje të Allahut, ndërsa bisedat e kota të kësaj bote shpesh nuk sjellin dobi, por mund të bëhen shkak dëmi.

Përgatitja për Ditën e gjatë

Ebu Musa el-Eshariu, Allahu qoftë i kënaqur me të, agjëronte edhe gjatë ditëve të nxehta. Dikush i tha: “Ti tashmë je njeri i moshuar. Përse e mundon veten kaq shumë?” Ai u përgjigj: “Unë po e përgatis këtë agjërim për një Ditë shumë të gjatë.”

Me këto fjalë, ai kishte për qëllim Ditën e Gjykimit, kur njeriu do të ketë nevojë për çdo vepër të mirë që ka bërë gjatë jetës.

Një adhuruesi tjetër i thanë: "Bëhu pak më i butë me veten! Mos e mundo kaq shumë!" Ai u përgjigj: "Pikërisht lehtësimin dhe qetësinë po kërkoj!" Pra, ai e shihte mundin e përkohshëm të adhurimit si rrugën drejt qetësisë dhe lumturisë së përhershme.

Mos e shndërro jetën tënde në vendqëndrim për njerëzit e papunë

Një ditë, njëri prej shokëve të Serij es-Sekatiut, Allahu e mëshiroftë, shkoi për ta vizituar. Kur arriti, pa se rreth tij ishin mbledhur shumë njerëz. Atëherë i tha: "O Serij! A je bërë vendqëndrim për njerëzit që e kalojnë kohën kot?!" Pas këtyre fjalëve, u largua pa u ulur fare.

Me këtë veprim, ai dëshironte t'ia kujtonte se koha e njeriut është tepër e çmuar për t'u shpenzuar në tubime dhe biseda që nuk sjellin ndonjë dobi. Ai që e njeh nderin dhe vlerën e jetës nuk shpërdoron asnjë çast të saj.

PËRMBYLLJA

Këshilla e fundit

Për çdo periudhë të jetës

Prandaj:

- I riu le të kujdeset për ruajtjen e pasurisë së tij më të çmuar: rinisë, fuqisë dhe mundësive që Allahu ia ka dhënë.
- Njeriu në moshën e pjekurisë le ta ruajë atë që i ka mbetur nga fuqia dhe koha, duke e shfrytëzuar sipas mundësive të tij.
- I moshuari le të përgatitet me vepra të mira për t'u bashkuar me ata që tashmë janë larguar nga kjo botë.
- Ai që ka arritur pleqërinë e thellë le ta ketë gjithmonë parasysh se fundi mund t'i vijë në çdo çast.

Sepse jeta nuk matet vetëm me numrin e viteve që kemi jetuar, por edhe me atë që kemi bërë gjatë tyre. Dhe ai që e kupton vlerën e kësaj pasurie nuk e lë të humbasë kot asnjë moment.

Lutja përmbyllëse e autorit

Allahu na bëftë ne dhe ju prej atyre që përfitojnë nga dituritë e tyre! Mos na privoftë nga dobitë e asaj që kemi kuptuar dhe mësuar! Allahu na i ruajtë dëgjimin dhe shikimin, na

mundësoftë të përfitojmë prej tyre dhe mos e bëftë diturinë tonë argument kundër nesh! Vërtet, Ai është Mbikëqyrësi dhe Përkujdesësi ynë, dhe vetëm Ai ka fuqi për ta realizuar këtë.

Paqja, mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin mbi zotërinë tonë, Muhamedin ﷺ, mbi familjen dhe mbi të gjithë shokët e tij!

SHËNIMI PËRFUNDIMTAR I DORËSHKRIMIT

Shkrimi i këtij libri përfundoi ditën e bekuar të enjte, më 19 Xhumadel-Ahire të vitit 1098 sipas kalendarit hixhri.

Na mjafton Allahu, dhe Ai është Mbështetësi më i mirë!

Nuk ka ndryshim të gjendjes dhe as fuqi, përveçse me ndihmën e Allahut, të Lartit, të Madhështorit.

Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi zotërinë tonë, Muhamedin, vulën e profetëve dhe të të dërguarve, si dhe mbi shokët e tij.

Amin! Amin!

Jeta nuk matet vetëm me numrin e viteve që kemi jetuar, por edhe me atë që kemi bërë gjatë tyre.

Imam Ibnul Xhevziu e ndan jetën e njeriut në pesë periudha, nga fëmijëria deri në pleqërinë e thellë, dhe tregon se si secila prej tyre duhet shfrytëzuar për të fituar kënaqësinë e Allahut.